

ФИЛОЛОГИЯ ИЛИМДЕРИ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
PHILOLOGICAL SCIENCES

DOI:10.26104/NNTIK.2022.76.55.068

Абдыраимова Ж.К., Жантаев А.С.

**ДЖЕРОМ ДЭВИД СЭЛИНДЖЕРДИН ЖАНА КУБАТБЕК ЖУСУБАЛИЕВДИН
ПЕРСОНАЖДАРЫНЫН ТИПОЛОГИЯЛЫК ОҚШОШТУКТАРЫ**

Абдыраимова Ж.К., Жантаев А.С.

**ТИПОЛОГИЧЕСКИЕ СХОДСТВА ПЕРСОНАЖЕЙ
ДЖЕРОМА ДЭВИДА СЭЛИНДЖЕРА И КУБАТБЕК ЖУСУБАЛИЕВА**

Zh. Abdyraimova, A. Zhantaev

**TYPOLOGICAL CONVERGENCE OF THE CHARACTERS
OF JEROME DAVID SALINGER AND KUBATBEK ZHUSUBALIEV**

УДК: 821:161:82.0 (575.2) (04)

Адабияттаанууда типологиялык окшоштуктар кеңири изилденип келет. Ага негизинен салыштырма-тарыхый өңүттөгү изилдөөлөрдө көп кайрылышат. Типологиялык окшоштуктарды иликтөөнүн алкагында окшоштуктар менен айырмачылыктарды ажырымдоо милдети ийгиликтүү чечилет. Иштин чынында, ар кандай окшоштуктарды маанилүү айырмачылыктар коштоп жүрөт, ал эми айырмачылыктар өз кезегинде окшоштуктарды баса көрсөтүүгө кызмат кылышат. Анан дагы көпчүлүк учурда айырмачылыктарды улуттук өзгөчөлүктөргө алып барып такашат. Компаративистикада көркөм чыгармачылыктагы улуттук мүнөзгө ээ болгон айырмачылыктарды талдоо менен катар окшоштуктарды аныктоого да жетишишет. Бул макалада бири-биринен географиялык жактан да, чыгармачылык жалпылык жактан да оолак турушкан эки калемгердин – америкалык жазуучу Джером Дэвид Сэлинджердин жана кыргыз калемгери Кубатбек Жусубалиевдин көркөм дүйнөлөрүндө түзүлгөн айрым персонаждардын типологиялык окшоштуктары алардын чыгармаларынан мисалдар келтирүү менен талдоого алынат. Дж.Сэлинджер түзгөн персонаж Холден Колфилд менен К. Жусубалиев түзгөн көркөм образ Арыковдун ортосунда философиялык-психологиялык, нравалык-этикалык, социалдык-турмуштук мүнөздөгү арбын типологиялык окшоштуктар учурайт. Мындай көрүнүштү эки сүрөткердин дүйнөкөрүүмүнүн жалпылыктары менен түшүндүрүүгө болот.

Негизги сөздөр: дүйнөкөрүү, персонаж, салыштырма-тарыхый адабияттаануу, типологиялык окшоштуктар, чыгармачылык.

В литературоведении типологические сходства широко исследуются. К ней часто обращаются, в основном, в сравнительно-исторических исследованиях. В рамках изучения типологических сходств успешно решается задача разграничения сходств и различий. Дело в том, что различные сходства сопровождают важные различия, а различия, в свою очередь, служат для подчеркивания сходств. И чаще всего различия сводят к национальным особенностям. В компаративистике наряду с анализом различий в художественном творчестве, имеющих национальный характер, достигается и выявлению сходств. В этой статье анализируются типоло-

гические сходства некоторых персонажей, созданных в художественных мирах двух художников, стоящих друг от друга и в географическом, и в творческом отдалении – американского писателя Дж.Сэлинджера и кыргызского прозаика К. Жусубалиева, с приведением примеров из их произведений. Между Холденом Колфилдом, персонажем, созданным Дж.Сэлинджером, и Арыковым, художественным образом, созданным К. Жусубалиевым, имеются немалые типологические сходства философско-психологического, нравственно-этического, социально-бытового характера. Это обстоятельство можно объяснить общностью мировоззрения двух художников.

Ключевые слова: мировоззрение, персонаж, сравнительно-историческое литературоведение, типологические сходства, творчество.

Typological similarities are widely studied in literary studies. It is often referred to, mainly in comparative historical studies. Within the framework of the study of typological similarities, the task of distinguishing similarities and differences is successfully solved. The fact is that various similarities accompany important differences, and differences, in turn, serve to emphasize similarities. And most often the differences are reduced to national peculiarities. In comparative studies, along with the analysis of differences in artistic creativity that have a national character, it is also achieved to identify similarities. This article analyzes the typological similarities of some characters created in the artistic worlds of two artists who stand apart from each other both geographically and creatively – the American writer Jerome David Salinger and Kyrgyz novelist Kubatbek Zhusubaliev, with examples from their works. There are considerable typological similarities between Holden Caulfield, a character created by J. Salinger, and Arykov, an artistic image created by K. Zhusubaliev, of a philosophical-psychological, moral-ethical, social and everyday nature. This circumstance can be explained by the common worldview of the two artists.

Key words: worldview, character, comparative historical literary criticism, typological convergence, creativity.

Киришүү. Биз бул макалада америкалык жазуучу Дером Дэвид Сэлинджердин жана кыргыз калемгери Кубатбек Жусубалиевдин өз чыгармаларында түзгөн персонаждарынын типологиялык окшоштукта-

рын кыскача адабияттаануучулук талдоого алуу максатын көздөдүк. Ошондой эле аталган типологиялык жалпылыктардын пайда болуу себептерин ачууга да белгилүү даражада аракет кылабыз. Дж.Сэлинджердин окурмандардын бүйүрүн кызыткан белгилүү романы «Кара буудайдагы тосуучу» 1951-жылы жарык көргөн. Ал эми К.Жусубалиевдин ушул чыгармага абдан үндөшкөн, кыргыз окурмандарынын кыйла кызыктырган «Муздак дубалдар» романы 1991-жылы басмадан чыккан. Бул чыгармаларды жакындаткан маанилүү жагдай – алардагы ички концепциялык чукулдук. Арийне, эки чыгарманын жарык көрүү датасына карап, К.Жусубалиев Дж.Сэлинджерден таасирленген деген сыяктуу бүтүм чыгарууга мүмкүн, бирок бул аталган көркөм туундулардын ички концепциялык чукулдугуна үстүрт гана баа берүү болуп калат. Чындыгында эки романдын мазмунуна алардын авторлорунун чыгармачыл ишмердүүлүктөгү стилдик «козголоңу» чоң таасир кылганын белгилөө акыйкаттыкка жатат. Эки калемгер дүйнөдөгү адамдын улуу жалгыздыгын терең андап, мына ошол көрүнүштү өздөрү түзгөн персонаждардын жүрүм-туруму, ой-кыялы, кеп-сөзү менен таасын чагылтууга жетише алышкан. Натыйжада алардын персонаждарынын кулк-мүнөздөрүнөн ачык эле көрүнгөн бир кыйла типологиялык окшоштуктарды байкай алабыз.

Материалдары жана усулдары. Биздин макалабызда «Кара буудайдагы тосуучу» романынын башкы персонажы Холден Колфилдге жана «Муздак дубалдар» романынын персонажы Арыковго компаративисттик өңүттөн салыштырма-типологиялык талдоо жасалат. Талдоонун жүрүшүндө анализ, синтез, тыянак чыгаруу ыкмалары ыгына жараша пайдаланылат.

Адабияттарга сереп. Америкалык калемгер Жером Дэвид Сэлинджер «Кара буудайдагы тосуучу» романын 1951-жылы басмадан чыгарган. Роман окурмандардын зор кызыгуусун туудуруп, чыгарма тууралуу көптөгөн карама-каршылыктуу пикирлер айтылган. Биз дүйнөлүк адабияттаанууга сүнгүбөй эле, орус адабияттаануусунда Дж.Сэлинджердин чыгармачылыгына кандай мамиле жасалганына астейдил көз чаптырсак, калемгердин көркөм дүйнөсүнүн сырдуулуктары көптөрдү өзүнө тарта алганына күбө болобуз. Алсак, автордун чыгармачылыгына байланыштуу илимий эмгектерин Н.Анастасьев, Г.Анджапаридзе, И.Л. Галинская, А.А. Елистратова, А. Зверев, Б. Кутузов, Ю.Лидский, А.Мешков, Т.Л.Морозова, Ю.А. Петровский, Е. В. Полевая, Б. Фаликов ж.б. жарыялашкан [1;2;5;6;7;9;12;13;15;16;17;18;21].

Ошондой эле Ж.Сэлинджердин көркөм дүйнөсүнө арналган бир катар диссертациялык изилдөөлөр да жүргүзүлгөн [14;22;23;25].

Айрым байкоолорго токтолсок, Г. Анджапаридзе

Сэлинджердин каарманы Х.Колфилд андан «...көптөр америкалык турмуш чындыгына кескин сынды, буржуазиялык коомдун негиздерин, анын соодагерлик рухун жана эки жүздүү моралын кабыл албоону» көрүшкөнү менен кызыктуу экенин белгилейт [2, 72-б.]. Адабиятчылардын көбү Х. Колфилдди козголоңчу катары карашып, Дж.Сэлинджердин персонажынын америкалык коомго мүнөздүү болгон керектөөчүлүк жашоо стилинин, мүнөзүнүн бетин ачууга умтулуусуна көңүл бурушат, бул маданият менен көркөм өнөрдүн соода-сатыктын объектисине айлануусуна алып келгенин белгилешет.

Адабиятчы Ю.Лидский Холден Колфилддин козголоңу тууралуу ой жоруп, анын ааламда жападан жалгыз калганын, чыгарма Холдендин терең маанилүү сыр ачуусу болуп саналарын, бул жагдай жаш өспүрүмдүн жаргондорго толгон слэнгине кылдат чүмбөттөлүп жашырылганын баса көрсөтөт [13, 114-б.].

Көпчүлүк изилдөөчүлөрдүн пикирин карасак, Ж.Д. Сэлинджердин чыгармачылыгында ХХ кылымдагы коомдон ордун таппаган каармандын тиби чогултулган, ал И.В.-Ф.Гётедин «азап чеккен» Вертеринин, Н.В. Гоголдун «кичинекей адамынын», Ф.М. Достоевскийдин кыялеч жана жашыруун парадоксалистинин, А.П. Чеховдун жолсуз каарманынын мүнөздөрүн өзүнө мураска энчилеп алган. Калемгердин персонаждарын талдай келип, ушул баа туура экенине ынанууга болот.

Ал эми кыргыз калемгери К.Жусубалиевдин «Муздак дубалдар» романына токтолсок, чыгарма 1991-жылы Бишкектен «Адабият» басмасынан басылып чыккан. Бул чыгарма туурасында адабиятчылар К.Артыкбаев, М.Борбугулов, О.Ибраимов, А.Кадырманбетова, А.Эркебаев ж.б. өздөрүнүн карама-каршылыктуу ойлорун айтышкан [3;4;10;11;24]. Калемгердин чыгармачылыгы боюнча азырынча бир гана диссертациялык изилдөө - М.Токтогулованын кандидаттык диссертациясы аткарылды [20].

Адабиятчы К.Артыкбаев бул чыгармага төмөнкүчө баа берген: «Жазуучу К.Жусубалиевдин «Муздак дубалдар» романын окумак болгон окурмандардын кыйналып окуй тургандыгынан күмөн санабаса болот. Биринчиден, бул чыгарманын мазмуну романдык формага эмес, аңгемеге, же чакан повестке гана ылайык. Бул чыгармада бар болгону Арыков деген дейди чалыш жигиттин образын түзүү аракети гана бар. Арыковдун зоологиялык музейде иштей калып, андан чыгып кеткен, билими жогору, биолог, китепти көп окугандыгынан автор кабар берет. Ал меймандостук чөйрөгө туш болуп, сый-урмат көргөндөн да азап чегет, киши көпүрөдөн өзүн таштап жиберди деп башкалар дүрбөлөң түшсө, ал силер барып келгиле, мен отуруп турам деп коёт, өзүнүн айылдаштары жолукса, аларды тааныбайт, бир жигит жыгылып калса, аны

мас экен деп балдар үстүнө сийсе, Арыков аларды карап жөн турат, театрды жек көрөт, кайда барарын билбей каңгырап басат, атасы экөө ит менен мышыктай, атасы эки көзү толо куржун көтөрүп тепкичтен чыкса, куржун көтөрүп келатканын көрбөй калат, саратандын үнүн укса шолоктоп ыйлайт, атасы канча жашта экенин билбейт, атасынын колтугунда тигилген калтасындагы акчадан төлөп коём деп капарсыз. Кыскасы, 60-жылдарда жашап жаткан мына ушундай жигиттин турпатынан кабар берет» [3, 605-606-бб.]. Мында романга жеке субъективдүү табиттен улам терс баа берилип жатат. Ал эми бир катар адабиятчылар бул чыгармага оң баа ыйгарышат. Алсак, академик А.Эркебаев мындай дейт: «К.Жусубалиевдин романында, ачыгын айтуу керек, жөнөкөй кыргыз адамынын рухий жалгыздык жана обочолонуу, патриархалдык аң-сезимдин традицияларынан кол үзүү шартындагы турмуштук философиясы биринчи жолу ушундай курч, психологиялык так ачылып отурат» [24, 247-248-бб.]. Адабиятчы А.Кадырманбетова «... К. Жусубалиев кыргыз адабиятына жаңы багыт, жаңы нукту алып келген оригиналдуу жазуучу» [11, 39-б.] деп баалайт. Ал эми профессор О. Ибраимов ага карата баалуулуктук өңүттөн пикир айтат: «К. Жусубалиевде баяндоо манерасы дагы, баалуулуктар шкаласы дагы, азыркы адамдын маңызын, адам жашоосун түшүнүүсү дагы таптакыр башкача» [10, с. 352]. Биздин оюбузча, К.Жусубалиевдин эң башкы жетишкендиги – кыргыз профессионал жазма адабиятындагы роман жанрын көркөмдүк-эстетикалык жактан да, философиялык-психологиялык жана сюжеттик-композициялык жактан да жаңылоого салым кошуусу.

Натыйжалары. Жогорудагы баяндоодон көрүнгөндөй, америкалык калемгер Дж.Д. Сэлинджердин чыгармачылыгы, анын ичинде «Кара буудайдагы тосуучу» романы боюнча көптөгөн илимий эмгектер жазылган, адабияттаануучулук аспекттеги олуттуу диссертациялык изилдөөлөр аткарылган. Ал эми кыргыз сүрөткери К. Жусубалиевдин чыгармачылыгына байланыштуу ой айткан адабиятчылардын катары да суюк, атайылап аткарылган диссертациялык изилдөө азырынча бирөө гана. Белгилей кетүүчү жагдай, биз чыгармачылыгына кайрылган ушул калемгерлердин дүйнө көрүмүндөгү типологиялык окшоштуктарга, алардын персонаждары аркылуу көркөм чыгармаларда чагылтылуусуна азыркыга чейин эч ким көңүл бура элек, изилдөөнүн объектисине айланга элек. Демек, биздин чакан макала ушул жааттагы алгачкы эмгектерден болуп калары талашсыз.

Талкуулоо. «Кара буудайдагы тосуучу» романы менен «Муздак дубалдар» романын салыштыра окуй келгенде, бул чыгармалардын башкы персонаждары Холден Колфилд менен Арыковдун ички дүйнөлөрү-

нүн, коомдогу жашоо-турмушка карата ой толгоолорунун, дүйнөтаанымынын, айланасындагыларга жасаган мамилелеринин ойго келбегендей ыңгайдагы окшоштуктарын байкай алабыз. Ал окшоштуктар аталган персонаждарды типологиялык жактан бир жалпылыкка жуурулуштурат – коомдогу адамдардан обочолонуп турган өзгөчө зирек инсандарга айлан-дырат.

Адам баласына мамиле кылууда Х.Колфилд менен Арыков канчалык башкаларды жактырбай турушса да, адамгерчиликтин чегинен өтүүнү көздөшпөйт. Алсак, Холденди өзү менен чогуу бир бөлмөдө жашаган Стрэдлейтердин кылык-жоругу дайыма кыжырдантат. Колфилд бөлмөлөшү тууралуу минтип ойлойт: «Мындай сулуу жигиттер өздөрүн шумдук сезишип, дайыма башкалар аларга чоң кызмат көрсөтүп турушун каалашат. Алар ушунчалык өздөрүн сүйүшөт дейсиң, сен да аларды сүйүп калгансып. Анан дагы алар үчүн бардыгы кызмат кылууга даяр деп ойлошот. Ырасын айтканда, келесоолор» [19, 33-б.].

Арыков өзү бир кезде чогуу иштеген Алимдин ичинен жактыра бербейт. Алим тууралуу анын ою төмөнкүдөй: «Мындай чырайлуу акылы аз эркектер сөз ушинтип аялдардан башка нерсе жөнүндө кеткенде, акырдан саман жей албаган торпокторго окшошуп, айтарга кеп таба албай бечаралыгын заматта билдире коюшат. ...Мындайлар адатта ичинде кылдай арамы жок ак көңүл келишет. Ошол үчүн көңүлдөрүн да ооруткуч келбейт. «О кудайым, ушунчалык чырайлуу, ушунчалык макоо!» деди Арыков Алимге карап туруп» [8, 32-б.].

Стрэдлейтер менен Алимдин адамдар менен маектешүүсү көбүнчө милдеттүү ишти аткаруу сыңары жасалма өңүттө жүрөт. Колфилддин жана Арыковдун канын кайнаткан жагдай мына ушунда жатат. Айрым мисалдарды келтирелик.

«- Иштериң кандай, Экли? - деди. Стрэдлейтердин кабагы дайыма ачык жигит. Албетте, бул жасалма, антсе да ал Экли менен дайыма саламдашат» [19, 31-б.].

«- Иштер кандай? - деди Алим жөн гана.

– Кудайга шугүр, - деди Арыков.

– Кайда баратасың? Деди Алим.

– Бир жөнөкөй иш менен чыгып калдым эле, - деди Арыков.

– Айтса, атаң бүгүн келмек эле келдиби? - деди Алим, бар күчү менен дале жөнөкөй, жанкеч болуп көрүнүүгө аракеттенип» [8, 32-б.].

Эки персонаж тең өз жашоолорунда бир боор жакындарын жоготууну баштан кечиришкен. Холдендин жанындай жакшы көргөн иниси Алли аккан дартынан каза тапкан. Ал эми Арыковдун да аны жанынан артык көргөн агасы Моңол өпкөсүнө суук тий-

гизип алып, өмүр менен кош айтышкан. Мындай кайгылуу окуя алардын аң-сезимине ченебей бүлүк салып, ички дүйнөлөрүн чаң-будунга түшүрүп, жүрөктөрүндө өчпөс кара так калтырган.

Холден Колфилд эрте көзү өткөн иниси тууралуу минтип эскерет: «Аккан болуп ооруп, 1946-жылы 18-июлда биз Мейнде жашап жатканда каза болгон. Алли силерге жакмак. Менден эки жашка кичүү болчу, бирок менден элүү эсе акылдуу эле. ...Алли биздин үйдүн эң акылдуусу гана эмес, бардык жагынан төп келген эң мыктыбыз эле. ...Алли каза болгон түнү мен гаражда түнөгөм да, гараждын бардык терезесин муштумум менен талкалап чыккам. Эмне үчүн экенин өзүм да билбеймин» [19, 45-б.].

Арыков болсо агасы өлгөндөгү өз сезимдерин төмөнкүчө баяндайт: «Анткени мен аны өтө жакшы көрө тургам. Ал мени да жанынан артык көрүүчү. Өзү да анан адамда жок боорукер неме эле. Ошондо араң эле беш жашта болсом да, анын мурдасын атка өңөрүп алып баратышкандарын көрүп, башымды муздак дубалга койгулап, жер тепкилеп ыйлаганым, мени көрүшүп чогулуп турушкан адамдардын баарынын гандары, «ушуну сээп берип анан өлбөйбү» деп шыпта илинип турган маканин уругун көрсөтүп алып ого бетер ыйлаганым, күнү-күнүкүдөй эсимде» [8, 50-б.].

Арийне, эки персонаждын тиричилигинде, социалдык абалында чоң айырма бар. Бирок алардын бир тууганына карата сүйүүсү окшош. Экөө тең жатындаш тууганын жоготуудан улам катуу кайгы тартышат, психологиялык жактан абыгер чегип, жабыр тартышат.

Холден Колфилд мектептен куулгандан кийин Нью-Йоркту аралап беймаксат сенделип жүрүп, өпкөсүн суукка чалдыктырып алып, абдан катуу тердеп, жаны кыйналып турганда каза тапкан иниси Алли менен сүйлөшөт. Ошол окуя төмөнкүчө сыпатталат: «Мен ушунча корктым. Силер элестете албайсыңар. Иттей тердедим, болгон кийимим, ич кийимим – бүт суу болду. Ушул жерден бир нерсе жасадым. Көчөнүн аягына жеткенде, бир тууганым Алли менен сүйлөшүп жатканымга ишенчүмүн. Мен ага: «Алли, мени жоголуп кетүүдөн сакта! Алли, жоголуп кетүүдөн сакта! Алли, суранам!» Качан көчөнүн башка жагына жоголбой жеткенимде, ага рахмат айтчумун» [19, 227-б.].

Арыков болсо, музейдин ичиндеги эски кара диванда уктап жатып түш көрөт. Түшүндө өлгөн жан-дар дүйнөсүнө туш болот. Ал жактан бир жыл мурун каза болгон чоң энесине, бала чакта көзү өткөн Моңол байкесине, улгайганда жан оорусуна чалдыгып, азап чегип жүрүп акырет кеткен Салия эжесине ж.б. учурайт. Айланасын ажайып кооз бак курчаган. Күкүктөп аккан дарыянын үстүндө кылдай ичке көпүрө турат. Түштүн окуясынын бир жери мындай баяндалат: «Мен колумдагы челекти көтөрүп алып ошол кылдай

көпүрө менен аркы өйүзүнө өтмөк болдум. ...Күкүктөп аккан дарыянын аркы өйүзүнөн «келбе эле келбе, бул жакка! Артыңа кайт!» деп адатындай мага күйүп-бышып безилдеп кыйкырган Чоң энеми көрдүм. ...Мен артыма кайттым. Аңгыча бактын арасынан менден тестиерирээк бир бала чуркап чыкты да, «сен эмне буерде темселеп жүрөсүң, кет буерден» деп мени колумдан сүйрөп алды. Бак түгөнгө чейин колумдан жетелеп жүрүп олтурду да, бак түгөнгөндөн кийин: «эми ушул жолдон эч жакка чыкпай кеткин» деп, мени бир ийри-муйру жолго салып койду» [8, 50-б.]. Ал бала улуу агасы Моңол экен.

Көрүнүп тургандай, Колфилд менен Арыков көзү өткөн бир туугандарын эч убакта унутушпайт. Персонаждардын бейанында иниси менен агасы ар дайым өчпөй жашап келет.

Дж.Д. Сэлинджердин да, К.Жусубалиевдин да түзгөн персонаждары көркөм дүйнөгө жан-дили менен берилген, көркөм өнөр туундуларынан башкалар байкабаганды байкаган, бөлөктөр көрбөгөндү көргөн, дээр-ээнинде чыгармачылыкка үйүр жандар.

Холден Колфилд Этнография музейинин ичиндеги чакан көрүнүштү мындайча сүрөттөйт: «Бул музейдеги эң жакшы нерсе – бардыгы жылбай өз ордунда турат. Ал жакка жүз миң жолу барсаң дагы, эскимос эки балыкты жаңы эле кармап алган, канаттуулар дагы эле түштүккө учуп бара жаткан, бугулар болсо суу ичип жаткан болот. Алардын мүйүздөрү дагы эле кооз, буттары ичке, ал эми индиялык аялдын көкүрөгү ачык бойдон төшөк токуп жаткан болот. Эч ким өзгөрбөйт. Өзгөргөндөн болгону сен өзгөрөсүң» [19, 140-б.]. Персонаждын сезим маанайы – жасалмалуулукка каршы мүнөздө.

Арыков болсо Зоологиялык музейдеги экспонаттардын бирине карата мындайча аң-сезим селин билдирет: «А буерде абдан караган кишиге тири укмуштай нерселер бар эле. Кире бериштеги чакан бөлмөдө атактуу-атактуу пенделердин, катырылган тарптары менен кошо, о-оо кайсы бир кылымда өлгөн аялдын, окумуштуулардын айтуусуна караганда кыргыз аялынын табыты коюлган... бул аял жөн жердин кызы, же бүлөсү болбосо керек, кулактарында күмүштөн сөйкө, колдорунда кош-коштот күмүш билериктер, чын эле ушуларына караганда бу катын байдын, болгондо да чириген байдын бүлөсү болгон окшойт. ...Баарынан да таң каларлыгы чирисе да чачынын калганын айт. Көмүрдөй капкара чачы чубалжып согончогуна жеткен чырайлуу жаш аял болгон окшойт, а мүмкүн алиги чириген байдын жакшы көргөн токолу болуп жүрбөсүн?» [8, 31-б.].

Бул чакан мисалдар Колфилд дагы, Арыков дагы ар кандай көрүнүшкө акыл калчап, ой жүгүртүшөрүн, алар коомдогу караламан көпчүлүктөн ошонусу менен айырмаланышарын айгинелеп турат. Ал эми мындай сапат көбүнчө чыгармачыл адамдарга мүнөздүү

келет.

Биз жасаган кыскача талдоодон, Ж.Д. Сэлинджердин жана К. Жусубалиевдин жалпы дүйнөкөрүмүндө типологиялык окшоштуктар барлыгы, ошол жагдай алар түзгөн персонаждарды типологиялык жактан жалпылыктарга ээ кылгандыгы айкын көрүнөт. Маселенин бул өңүтү алдыда биз учкай кайрылган чыгармаларга терең иликтөө жасоо керектигин, аларды салыштырма-типологиялык, компаративисттик изилдөө зарылдыгын күбөлөндүрөт.

Корутунду. Макалада биз аткарган адабияттарга серепке жана материалдарды кыскача талкуулоого таянып, төмөнкүдөй тыянактарды жасоого болот:

1. Америкалык жазуучу Дж.Д. Сэлинджердин чыгармачылыгы жетишерлик деңгээлде изилденген, анын чыгармаларына байланыштуу илимий эмгектер, диссертациялар арбын;

2. Кыргыз калемгери К. Жусубалиевдин чыгармачылыгы туурасында адабиятчылар карама-каршылыктуу пикирлерин айтышкан, анын чыгармаларын таразалап талдаган диссертациялык изилдөөдөн азырынча бирөө гана бар;

3. Дж.Д. Сэлинджердин жана К. Жусубалиевдин дүйнөтаанымында, көз караштарында ички концепциялык чукулдук бар, бул болсо алардын дүйнөкөрүмүнүн типологиялык окшоштуктарга ээлигин мыйзам ченемдүү кылат;

4. «Кара буудайдагы тосуучу» романынын персонажи Холден Колфилд жана «Муздак дубалдар» романынын персонажи Арыков нравалык-этикалык, психологиялык жактан бири бирине чукул турган, мүнөздөрүндө типологиялык окшоштуктар арбын учураган каармандар;

5. Дж.Д. Сэлинджер жана К. Жусубалиев түзгөн көркөм туундуларды салыштырма-типологиялык, компаративисттик аспекттен терең изилдөө зарылдыгы бар, мындай өңүттө аткарылган илимий эмгек сөзсүз жаңычылдыкка ээ болот.

Адабияттар:

1. Анастасьев Н. Миры Джерома Сэлинджера // Молодая гвардия. - М., 1965. - № 2. - С. 292-302.
2. Анджапаридзе Г. Потребитель? Бунтарь? Борец? Заметки о молодом герое западной прозы 60-70-х гг. - М.: Молодая гвардия, 1982. - 190 с.
3. Артыкбаев К. XX кылымдагы кыргыз адабиятынын тарыхы. - Б.: ТАС ЖЧК, 2004. - 656 б.
4. Борбугулов М. Адабият теориясы. - Б.: «Шам» басмасы, 1996. - 552 б.
5. Галинская И. Л. Судьба романа Дж.Д. Сэлинджера «Ловец во ржи»: Аналит. обзор / РАН. ИНИОН. Центр гум. науч.-

инф. исслед. Отд. Культурологии. - М., 2013. - 82 с.

6. Галинская И.Л. Философские и эстетические основы поэтики Дж.Д. Сэлинджера. - М.: Наука, 1975. - 109 с.
7. Елистратова А.А. Дух кризиса молодежи США в американском романе. // Современная литература США. - М., 1962. - С. 34-42.
8. Жусубалиев К. Муздак дубалдар: Романдар жана повесть. - Б.: Адабият, 1991. - 432 б.
9. Зверев А. Сэлинджер: тоска по неподдельности // Дж. Д. Сэлинджер. Выше стропила, плотники. - Х.: Фолио, 1999. - С. 455-471.
10. Ибраимов О. История кыргызской литературы XX века: в 2-х т. - Б.: Бийиктик, 2013. - Т.2. - 512 с.
11. Кадырманбетова А. 50-80-жылдардагы кыргыз прозасындагы салттуу жана жаңычыл адабий-эстетикалык парадигмалар: фил.ил. д-н ... дисс. автореф.: 10.01.01. - Бишкек: Улуу тоолор, 2014. - 46 б.
12. Кутузов Б. Джером Сэлинджер – самый религиозный писатель Запада // Бута Е. М. Сэлинджер. Дань жестокому богу - М.: Алгоритм, 2014. - С. 46-85.
13. Лидский Ю. Очерки об американских писателях XX века. - Киев: Наукова думка, 1968. - 266 с.
14. Мешков А. Творчество Дж. Д. Сэлинджера: проблемы поэтики: Ловец во ржи, Девять рассказов: автореф. дисс. ... к.ф.н. - Москва, 1996. - 14 с.
15. Мешков А. Роман Дж.Д. Сэлинджера «Над пропастью во ржи» / Зарубежная литература XX века: Практикум. - 3-е изд. - М.: Флинта: Наука, 2003. - С. 351-354.
16. Морозова Т.Л. Образ молодого американца в литературе США (битники, Сэлинджер, Беллоу, Алдайк). - М.: Высшая школа, 1969. - 95 с.
17. Петровский Ю. А. Творчество Сэлинджера и традиции мировой литературы // Ученые записки Новгородского педагогического института. - 1967. - Т. 20. - С. 96-109.
18. Полевая Е. В. Некоторые наблюдения над проблематикой романа Дж. Сэлинджера «Над пропастью во ржи»/ - М.: Классика-XXI, 2013.
19. Сэлинджер Ж. Д. Кара буудайдагы тосуучу. - Б.: Турар, 2016. - 244 б.
20. Токтогулова М. К. Жусубалиевдин чыгармачылык изденүүлөрү: Фил.и.к. дисс. - Бишкек, 2001.
21. Фаликов Б. «Ради толстой тети». Духовные поиски Дж.Д. Сэлинджера. / Бута Е. М. Сэлинджер. Дань жестокому богу - М.: Алгоритм, 2014. - С. 26-46.
22. Федотова Л. Образ тинейджера в английской, американской и русской литературе: Вторая половина XX века: автореф. дисс. ... к.ф.н. - Армавир, 2003. - 22 с.
23. Филимонова О. Бытийная и характеризующая пропозиции в смысловой организации художественного текста: на материале перевода и оригинала романа Дж.Д. Сэлинджера «Над пропастью во ржи»: автореф. дисс. ... к.ф.н. - Томск, 2007. - 19 с.
24. Эркебаев А. Элдик эпостон адабий эпоско: Адабий изилдөөлөр жана сын макалалар. - Ф.: Адабият, 1990. - 248 б.
25. Ястребов А. Концепция детского характера и проблема отчуждения в творчестве Дж.Д. Сэлинджера и Т.Капоте: «Над пропастью во ржи», «Луговая арфа»: дисс. ... к.ф.н. - Москва, 1989. - 225 с.